

O nouă direcție de cercetare este semnalată și în capitolul „Dezvoltarea prejudecăților în copilărie”. Autorul vorbește despre deficitul metodologic al studiilor anterioare referitoare la etiologia prejudecăților, care constă într-o abordare simplistă și unidirecțională - influența socialului asupra copilului.

Rupert Brown propune o alternativă ce trebuie să ia în considerare binomul conceptual copil - social (copilul nefiind un simplu reproducător al normelor sociale, al curentelor sexiste, rasiste, etc., contribuind el însuși la formarea ideilor stereotipe și implicit a prejudecăților, prin modul specific de sistematizare și procesare a informațiilor sociale).

Explicarea dezvoltării prejudecăților în copilărie nu presupune numai absorbția pasivă a ideilor preconceptuate ale adulților, ci un proces mult mai complex, ce rezultă din interacțiunea dintre capacitățile socio-cognitive de categorizare (pentru a da sens lumii în care trăiesc) și diversele structuri sociale și normele sociale aferente.

În capitolul 7 autorul subliniază faptul că declinul vechilor prejudecăți (old prejudice) nu este rezultatul procesului de internalizare a credințelor lipsite de idei preconceptuate, ci poate fi atribuit mai degrabă schimbării normelor sociale în ultimii 30 de ani.

Studiul metamorfozării vechilor prejudecăți (a căror substanță constă în ostilitatea față de anumite grupuri și credința în inferioritatea outgrupului) a dus la crearea a două direcții de cercetare: rasismul modern și rasismul aversiv. Rasismul modern implică forme indirecte, simbolice de manifestare a prejudecăților (afect negativ cuplat cu neacceptarea valorilor tradiționale) care duce la restrângerea, evitarea contactelor cu membrii out-groupurilor. Rasismul aversiv este asociat cu stări de anxietate și iritare. Reinvestigând conceptul introdus de Kovell (rasism aversiv, S. Gaertner și Dovidov au demonstrat că acesta presupune un travaliu cognitiv inconștient, spre deosebire de rasismul modern, care are ca substrat procesări informaționale conștiente, determinate de ideologia rasistă.

Cu toate că ultimul capitol se intitulează „Reducerea prejudecăților”, autorul nu face o trecere în revistă a diverselor paradigme de cercetare a inhibării acestora, ci îl dedică în întregime „ipotezei de contact”. Rupert Brown

nu poate fi acuzat de ubicuitate, deoarece el justifică această alegere ca fiind un extraordinar remember la a 50-a aniversare a lansării impresionantei lucrări „Nature of Prejudice”.

Deși în laborator a fost creat un solid suport empiric pentru validarea acestei ipoteze, totuși programele specifice de intervenție în școli nu au avut întotdeauna efectul scontat asupra îmbunătățirii relațiilor interetnice.

Rupert Brown își exprimă în finalul cărții speranța că a sensibilizat cititorii asupra potențialului distructiv al prejudecăților, subliniind necesitatea altor cercetări care să elucideze modalități de deconstrucție a acestor patternuri negative.

*Elena Stănculescu,
Asistent Universitar, Universitatea
Independentă Titu Maiorescu*

**Alan Mayhew,
RECREATING EUROPE. THE
EUROPEAN UNION'S POLICY
TOWARDS CENTRAL AND EASTERN
EUROPE, Cambridge, Cambridge
University Press, 1998, 403 p.**

Lucrarea specialistului Colegiului Europei prezintă o dublă importanță pentru cititorul interesat de noua dinamică „Est-Vest” pe continentul european. În primul rând, analiza profesorului Alan Mayhew reprezintă o radiografie cvasi-completă a relațiilor economice și administrative stabilite între Uniunea Europeană și țările central și est-europene de la căderea Zidului Berlinului până în 1998, ceea ce constituie nu numai o întreprindere de anvergură, dar și o curajoasă tentativă de evaluare a modului în care Europa de Vest a trecut de la retorica triumfalistă din anii 1989-1990 la politicile pragmatice ale anilor următori. În fapt, tocmai acest demers evaluativ este cel de-al doilea element important care singularizează lucrarea în peisajul în continuă expansiune al „studiilor europene”. Luciditatea și empatia „transcontinentală” ale autorului sunt prezente în întreaga derulare a analizei, concluzia sa centrală fiind că, până în prezent, Uniunea Europeană nu a reușit să se ridice la înălțimea sarcinii pe care și-a asumat-o prin semnarea Acordurilor Europene și adoptarea deciziilor Consiliilor Europene de la Copenhaga și Essen referitoare la integrarea economică și politică a țărilor foste comuniste.

Venită din partea unui „insider“ (Alan Mayhew a fost responsabil pentru relațiile economice cu Europa Centrală și de Est în cadrul Comisiei Europene), această evaluare vine în convergență cu insatisfacția politicianilor și decidenților economici din țările asociate la UE, dar nu neapărat din aceleași motive! Autorul subliniază că problemele apărute în relațiile Uniunii Europene cu noii săi parteneri răsăriteni se datorează *ambelor* părți, însă responsabilitatea cea mai mare revine totuși Uniunii Europene, care nu a reușit implementarea rapidă a reformelor interne necesare și nici a unui program coerent de asistență pentru întreaga zonă din care și România face parte. Către sfârșitul acestei prime decade de cooperare „Est-Vest“, analiza cost-beneficiu relevă astfel că există domenii în care Uniunea Europeană este net avantajată, deși acest fapt afectează într-un mod negativ dezvoltarea economică a celor zece țări asociate din centrul și estul Europei. Cazul exemplar este cel al agriculturii, unde lipsa reformei PAC (Politica Agricolă Comună a UE) a perpetuat un regim protecționist care favorizează o singură categorie, cea a fermierilor comunitari, și le defavorizează pe toate celelalte: consumatorii comunitari (privati de importurile mai ieftine dinspre Europa Răsăriteană), exportatorii non-comunitari care se lovesc de zidul tarifelor și contingentelor vamale ale UE, producătorii non-comunitari afectați de concurența neloyală exercitată de exporturile subvenționate ale UE, precum și consumatorii din Europa Centrală și de Est, nevoiți adesea să achiziționeze produse comercializate în regim de oligopol sau chiar monopol extern. O situație apropiată se manifestă și în domeniul produselor industriale, unde clauza anti-dumping a Acordurilor Europene a fost mult prea des invocată de Comisia Europeană atunci când importurile dinspre Răsărit amenințau anumite interese sectoriale din Uniune. Putem adăuga aici că mini-reforma instituțională întreprinsă în prezent de Romano Prodi în cadrul Comisiei Europene reprezintă un factor care, cel puțin teoretic, va putea duce la micșorarea influenței grupurilor de interese și a efectelor negative generate de „departamentalizarea“ Directoratelor Generale ale Comisiei.

Chiar dacă autorul nu abordează sfera relațiilor politico-militare și problema lipsei unei politici externe și de securitate a UE față de

spațiul ex-comunist, analiza relațiilor comerciale, a fluxurilor de investiții și a efectelor transformărilor economice structurale reprezintă un element extrem de important în evaluarea procesului de „recreare a Europei“ prin care societățile est-europene se adaptează gradual realităților economice, politice și instituționale ale UE. Implementarea Acordurilor Europene reprezintă, subliniază A. Mayhew, numai unul din pașii necesari pe calea unei reale pregătiri pentru aderare a țărilor asociate. Astfel, reforma instituțională internă a Uniunii Europene (în special reforma procedurii de decizie din Consiliul de Miniștri și din Comisie) reprezintă un obiectiv major ratat de Conferința Interguvernamentală care a pregătit Tratatul de la Amsterdam. În momentul apariției lucrării, lipsa reformei Fondurilor Structurale constituia de asemenea o necesitate de prim ordin pe agenda adaptării Uniunii la provocarea lărgirii sale către Est, după cum menținerea măsurilor protecționiste discriminatorii pentru partenerii externi ai UE continuă să reprezinte un obstacol pentru agricultura și industria din Europa Centrală și de Est.

Proba adevăratei comuniuni de interese și a voinței politice pan-europene va fi de aceea, susține Alan Mayhew, creșterea flexibilității structurilor Uniunii Europene în sectoarele sale economice cheie (politica comercială în special) precum și în ceea ce privește pregătirea instituțiilor (Comisia, Consiliul și Parlamentul) și a procedurilor de decizie ale acestora, în vederea primelor aderări. Concluzia normativă a analizei lui Alan Mayhew este că fără o reformă de structură a mecanismelor decizionale și a politicilor comerciale, de redistribuție și asistență la nivel comunitar, procesul lărgirii UE către Est va rămâne o sarcină imposibil de realizat și un mit politic cu potențiale efecte perverse atât pentru țările asociate cât și pentru Uniunea Europeană însăși.

Bogdan Juncu